

Araştırma Makalesi/ Research Article

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yelken Sporunu ve İstanbul Yelken Kulübünün Kuruluş Süreci

Sultan Aki*

(ORCID: 0000-0002-9751-2138)

Makale Gönderim Tarihi

15.05.2024

Makale Kabul Tarihi

28.06.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Aki, S., "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yelken Sporunu ve İstanbul Yelken Kulübünün Kuruluş Süreci", *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6/1 (Haziran 2024), 56-69.

APA: Aki, S. (2024). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yelken Sporunu ve İstanbul Yelken Kulübünün Kuruluş Süreci. *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6(1) (Haziran 2024): 56-69.

Öz

İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda ilkel taşıtlarla başlayan deniz taşımacılığı günümüzün de en etkili ulaşım sistemlerinden biridir. Bu sistemin bilinen en eski ve etkili parçası yelkenli teknelerdir. Gelişen teknolojiyle modern ve uzun mesafeler kateden yelkenliler üretildiği gibi yelkenlilerden daha geniş ve daha çok eğlence amaçlı yatlar da üretildi. Bu gelişim süreci dikkate değer farklılıklara rağmen yelken ve yat terimlerinin birbirine karıştırılmasına neden olmuştur.

Avrupa'da 18. yüzyılın sonlarına doğru ilk yat kulüpleri kurulmuş ve bu kulüpler yelken yarışları düzenlemiştir. Bir burjuva sporu olan yelkencilik, zamanla Avrupa'daki orta sınıfa yönelik bir statüye kavuştuysa da Osmanlı İmparatorluğ'unda gelişim farklı bir seyir takip etti. Osmanlı Bahriyesini modernleştirme çalışmaları içinde ilk kez yelken sporuyla ilgili deneyimler

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye, akisultan@gmail.com.

MA Candidate, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Main Discipline of History, Türkiye.

yaşandı. Savaş dönemlerinde bu spor adeta unutuldu. İkinci Dünya Savaşı sonrasında tekrar başlayan yelken faaliyetleri, 1952 yılında İstanbul Yelken Kulübünün kurulmasıyla farklı bir boyuta geçti.

Bu makalede önce Türk yelkenciliğinin gelişim seyri ele alınacak, ardından İstanbul Yelken Kulübünün kuruluşu anlatılacaktır. Makalenin temel kaynaklarını Başbakanlık Cumhuriyet arşivi, Yelken Kulübü arşivi, dönemin basınında yer alan ilgili haberler ve araştırma eserleri oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yelken, Yelken ve Yat kulüpleri, İstanbul Yelken Kulübü, Türk spor tarihi.

Sailing from the Ottoman Period to the Republican Era and the Establishment Process of Istanbul Sailing Club

Abstract:

Maritime transportation, which started with primitive vehicles in line with the needs of people, is one of the most effective transportation systems today. The oldest known and most effective part of this system is sailing boats. With the developing technology, modern and long-distance sailboats have been produced, as well as yachts that are larger and more recreational than sailboats. This development process has caused the terms sail and yacht to be confused with each other, despite notable differences.

Towards the end of the 18th century, the first yacht clubs were established in Europe and these clubs organized sailing races. Although sailing, a bourgeois sport, gradually gained a status for the middle class in Europe, its development followed a different course in the Ottoman Empire. During the efforts to modernize the Ottoman Navy, sailing was experienced for the first time. During periods of war, this sport was almost forgotten. Sailing activities resumed after the Second World War and took a different dimension with the establishment of the Istanbul Sailing Club in 1952.

In this article, the course of development of Turkish sailing will first be discussed and then the foundation of the Istanbul Sailing Club will be explained. The main sources of the article are the Prime Ministry Republican Archive and the Istanbul Sailing Club Archive, as well as related news in the press of the period and research works.

Keywords: Sailing, Sailing And Yacht Clubs, Istanbul Sailing Club, Turkish Sports History

Eski Çağlardan beri insanoğlu; denizleri, akan ve durağan suları kendi ihtiyaçları için kullandı ve bu noktada deniz taşımacılığı öne çıktı. İnsanoğlunun gözlemci yanı taklit yeteneğiyle de birleşti ve doğal araçlarla su yüzünde kalmayı başardı. Önce saz demetleri kullanıldı, daha sonra keçi postlarıyla sular aşıldı ve kısa bir zaman diliminde günümüz teknelerinin atası sayılabilecek ahşap omurgalı, postalı -ahşap gövdeli- tekne imal edildi¹. Korsanların denizlere hâkim olduğu süreçte-ki bu dönem 17. yüzyıla denk gelmektedir- diğer korsan yelkenlilerini yakalamak için daha hızlı modeller üretildi. Dünya gemicilik sektörünün öncüsü Hollanda tersanelerinde imal edilen bu süratli yelkenliler avcı anlamına gelen “yaght” ve gemi anlamındaki “chift” olarak adlandırıldı. İlerleyen yıllarda iki terim birleşerek günümüzde de kullanılan “yacht”a dönüştü².

“Yelken” ve “Yat” kelimeleri bazen birbirlerinin yerine de kullanılabilir ancak yelkencilik alanında birbirinden farklı anlamları temsil ederler. Yelken; bir direğe ve bumbaya tutturulmuş, tipik olarak kanvas veya diğer dayanıklı malzemelerden yapılmış bir kumaş parçasıdır. Yelkenler rüzgârı yakalar ve tekneyi ileriye doğru iterek suda hareket etmesini sağlar³. Yelkenlerin her biri farklı rüzgar koşulları ve yelken amaçları için tasarlanmış çeşitli şekil ve boyutlarda olabilir. Öte yandan yat, genellikle lüks olan, zevk amaçlı seyir veya yarış için kullanılan bir eğlence teknesi, gemisini ifade eder⁴. Yatlar; yelken, motor veya her ikisiyle birden çalıştırılabilir⁵. Tüm yatların yelkenleri olsa da tüm yelkenli tekneler yat olarak sınıflandırılmaz.

Yelkenli tekneler adı üstünde çok büyük bir motora ihtiyaç duymadan kamaradan uzanan yelken direklerine bağlı yelken bezleriyle rüzgârın yönüne göre hareket eden araçlardır. Bu araçlar, yelkenler ve

¹ Saner Gülsöken, *Bodrum'un Gayıkları*, Bodrum Deniz Müzesi, Muğla, 2020, s. 6.

² Cem Atabeyoğlu, *Türk Yelken Sporları Tarihi*, Türk Spor Vakfı Yayınları, Başkent Yayınevi, Ankara, 1986, s. 4.

³ İbrahim Karataş, *Yelkenli Teknelerde Tasarım Prosedürü*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1992, s. 8.

⁴ Mehmet Aziz Göksel, “Mega Yatların Tarihi”, *Boat Builder Türkiye Dergisi*, sayı: 33 (Ağustos 2012), s. 2.

⁵ Bülent İbrahim Turan, “Farlı Yat Tiplerinin Ön Tasarım Aşamasında Makine Dairesi Parametrelerinin Belirlenmesi”, *Gemi ve Deniz Teknolojisi Dergisi*, sayı: 220 (Aralık 2021), s. 175.

motorun gücünün dengelenmesi sonucu hareket eder. Bu nedenle daha kısa mesafelerde veya zamandan yana kaygısı olmayan, rüzgâra karşı tekne kullanıp yelken tutkusu olan insanlar tarafından tercih edilmektedir.

İlk örneklerini korsanların kullandığı yacht yelkenlileri uzun bir süre var oldu ve denizlerde yarış olgusunu da ortaya çıkardı. Yacht yelkenlileriyle taşıdıkları malları limanlara getiren denizciler ürünlerini pazara daha erken ulaştırmak için adeta birbirleriyle yarışmaya başladı. Korsanlarla başlayan bu yarış mantığı, modern zamanlarda teknolojinin de gelişmesiyle ve yasal bir zeminde yelken yarışçılığının doğmasına imkan tanıdı⁶. Yelken yarışçılığının Batı burjuva kültüründe yer bulmasıyla birlikte 18. asrın sonlarında ilk yat kulüpleri kuruldu. Bu kulüpler vasıtasıyla ilk yelken yarışları yapıldı⁷.

17 ve 18. yüzyıllarda, Avrupa'daki varlıklı bireyler gezi ve yarış tekneleri için özenle hazırlanmış yelkenli tekneler yaptırmaya başladılar. Bu gemiler zamanla bugünkü lüks yatlarla dönüştü. 19. yüzyılda yat kulüpleri kuruldu ve yat yarışları elit kesim arasında popüler bir spor hâline geldi⁸. Yelken sporu üst gelir grubuna hitap etti, bu da onun kraliyet ve burjuva sınıfının tekelinde uzun yıllar kalmasından kaynaklandı. Osmanlı toplumu ise Avrupa'da bir burjuva adeti olan bu spor türüyle ilk kez Osmanlı Bahriyesinde yapılan yeniliklerle tanıştı. Fakat yelken başta olmak üzere su sporlarının benimsenmesi ve yaygınlık kazanması için uzun yıllar gerekecekti.

Yelkencilik ve Yatçılık: Benzerlikler ve Farklılıklar

Yatlar ve yelkenlilerin gelişimi tarihsel süreçte iç içe geçmiş, yatlar geleneksel yelkenlilerden evrimleşerek zengin kesimin tercih ettiği lüks araçlar olmuştur. 18. yüzyılın başından itibaren Avrupalı seçkinler gezinti ve müsabaka için itinalı bir şekilde hazırlanmış yelkenliler inşa ettirmişlerdir. Bu yapılar modern yatların prototipidir. Uzun bir zaman dilimi içinde yaşanan fakat küçük bir çevre içinde bilinen değişim,

⁶ Macit Buluç, *1930-2010 İzmir Yelken Sporunda 80 Yıl*, Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir, 2011, s. 29.

⁷ Charles A. Peverelly, *The Book of American Pastimes, Containing a History of the Principal, Base Ball, Cricket, Rowing and Yachting Clubs of the United States*, New York, 1866, s. 12.

⁸ Buluç, *1930-2010 İzmir Yelken Sporunda 80 Yıl*, s. 33.

yelkencilik ve yatçılık terimlerinin birbiriyle karıştırılmasına, anlam karmaşası yaşanmasına neden olmuştur. Karmaşanın nedenlerinden biri de yelken kulüplerinin yat kulüplerinden çok sonra kurulmasıdır. İlk yelken yarışlarının avcı yelkenlisi anlamına gelen yachtlarla yapılması ve yarışları da yat kulüplerinin düzenlemesi karmaşayı daha da arttırmıştır. Yanlış tanımlama, tekne ve yat arasında da vardır ve Atatürk Döneminde Cumhurbaşkanlığının iki teknesinden birinin “Söğütlü Yatı” diğerrinin de “Ertuğrul Yatı” olarak adlandırılması bu duruma örnektir⁹.

Sıklıkla yat ve yelken terimleri birbirinin yerine kullanılabilir ancak yelken sporu kapsamında farklı kavramları temsil eder. Özünde yatçılık; yelkencilğin lüks, konfor ve eğlenceye odaklanan özel bir alt kümesidir; yelken ise daha geniş bir faaliyet yelpazesini ve tekne türlerini kapsamaktadır.

Yatçılık ve yelkencilik için rüzgar kullanımı, navigasyon becerileri, yelken teknikleri anlamında benzerlikler varken kullanım amacı, tekne boyutu, ekipman ve maliyet anlamında farklılıklar vardır. Fakat yatçılığın, yelkencilğin hem bir spor hem de boş zaman aktivitesi olarak tarihsel gelişiminde önemli bir rol oynadığı, dünya çapında büyümesine ve popülerleşmesi katkı sağladığı unutulmamalıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Yelkencilğe Bakış ve İlk Yelkencilik Faaliyetleri

Yelkenli gemiler Osmanlı ordusunda yüzyıllar boyunca varlığını sürdüren, ordunun vazgeçilmez unsuru hâline gelen, fetih seferlerinde kullanılan bir araçtı ve donanmanın ayrılmaz bir parçası hâline gelmişti. Denizlerde hem hızlı hem de pratikliği sebebiyle tercih edilen yelkenlilerin, bezlerinin üretilmesi için bezhaneler dahi inşa edilmişti¹⁰. Ordu emrinde çalışan yelkenlilerin sivil hayata olan katkısı da dikkatten kaçırılmamalıdır. Nitekim yelkenliler geniş bir kullanım alanına sahipti. Ticaret alanında kullanıldığı gibi İstanbul, İzmir, Trabzon, Samsun ve Antalya gibi şehirlerin gelişmesine katkı sağlamış, hac ibadetinin

⁹ Atabeyoğlu, *Türk Yelken Sporuna Tarihi*, s. 5.

¹⁰ Mehmet Taş, “Osmanlı Devleti'nde Yelkenliler Taifesi”, *Social Sciences Studies Journal*, sayı: 18 (Mayıs 2018), s.1

emniyetli şekilde gerçekleştirilmesinde ehemmiyetli rol oynamıştır¹¹. Ayrıca yelkenliler, ilgili makama yazılı olarak yapılan başvurularla yoksul yolcuların taşınması için de kullanıldı. Yolculuk ve erzak bedelini devlet karşılıyordu¹².

Sultan Abdülaziz zamanında Osmanlı bahriyesinin modernleştirilmesi kapsamında yelken sporu ülkeye girdi. Abdülaziz döneminde Osmanlı donanması dünyada üçüncü, Akdeniz'de ise ikinci büyük donanma durumuna gelmişti¹³. Aynı süreçte Mekteb-i Bahriye öğrencileri ilk yelkencilik deneyimlerini "Nüvid-i Fütuh" adlı tekneyle yaptılar. Bunlar birer deneyim olup yarış mantığı taşıyorsa da Türk gençlerine yelken sporunu tanıtmaya ve sevdirmeye anlamında önemliydi¹⁴.

Aslında yelkencilik Osmanlı topraklarında yaşayan Levanten ve zengin İngiliz ailelerin eğlencesi oldu ve İngilizler, futbol ve tenis yanında yelken sporunu da İstanbullulara tanıttı. İngilizler 1906'da *Prinkipo Yacht Club Company Limited Şirketi* adıyla ülke topraklarındaki ilk spor kulübünü kurdular. 1910'da inşa edilen kulüp binasına tenis kortu da eklendi¹⁵. Bu girişim İstanbul'un Marmara Denizi sahillerinde yeni kulüplerin kurulmasına da öncülük etti¹⁶.

İlk yelken yarışması II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yapıldı. Meşrutiyet Kupası adıyla gerçekleştirilen bu yarışta, Fransa'dan temin edilen iki yelkenli tekneyle Boğaz'da ilk müsabaka yapıldı. Tekne tipleri Argenteuil Clipper'di ve bu model o dönem Avrupa'da çok moda olan, dönemin ressamlarının en fazla çizdiği ve süzülen bir kuğuya benzeyen büyük yelkenli ve küçük gövdeli teknelerdi¹⁷.

¹¹ Mehmet Taş, *Osmanlı Devleti'nde Yelkenli Gemilerin Kullanım Sahaları*, Social Sciences Studies Journal, sayı: 17 (Nisan 2018), s. 1492.

¹² Mehmet Taş, *"Osmanlı Devleti'nde Yelkenli Gemilerin Kullanım Sahaları"*, s. 1489

¹³ Onur Çapar-Levent Düzcü, "Buharlı Gemi Çağında Osmanlı Gemi İsimleri Üzerinden Gelenekten Moderniteye Geçişi Okumak", *Karadeniz Araştırmaları*, c. 19, sayı:76 (2022), s. 1065

¹⁴ Atabeyoğlu, *Türk Yelken Sporunu Tarihi*, s. 5

¹⁵ Mahmut Goloğlu, *Atatürk ve Anadolu Kulübü*, Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1982, s. 13.

¹⁶ İngilizlerin yelkencilik anlamındaki katkıları için bkz. "Deniz Sporlarından: Yelkencilik", *Liman*, yıl: 1, sayı: 4 (Ağustos 1927), s. 11-13

¹⁷ [İstanbul'da su sporları tarihi \(istdergi.com\)](http://istdergi.com) (Erişim Tarihi: 11.5.2024)

Birinci Dünya Savaşı gelişmekte olan yelken sporuna darbe vurmuş ve savaş yıllarında Büyükada, Bakırköy ve Moda'daki tüm spor aktiviteleri sonlandırılmış ve bu kulüplerin teknelerine el konulmuřtur¹⁸. Bahriye Nezareti el konulan bu tekneleri 1915 yılında spor branşları arasında yelken de olan Galatasaray, Anadolu Kulübü ve Fenerbahçe kulüplerine paylaştırmıştır. Buna karşın yelken sporu yaşanan bireysel bir başarı dışında adeta unutulmuştur. Bu başarı, Osmanlı Devleti'nin Stockholm Büyükelçisi Asım Turgut Bey'in 12 yaşındaki oğlu Demir Turgut'un küçükler kategorisinde başarılı olarak yurt dışında kupa kazanan ilk Türk yelkencisi unvanını almasıdır. Adı geçen yariş 1921 yılında Avusturya'da Atter-See'de yapılmıřtı¹⁹. Demir Turgut, ilerleyen yıllarda Türkiye'nin ilk yelken yarişları sayılabilecek Moda Yelken Yarişlarını da dzenleyecekti²⁰. Bireysel başarı savaş Şartları içinde beklenen ilgiyi görmedi ve bir dergide geçen Őu ifade yelken sporunun o anki durumunu özetledi: "Parlamakta olan bu ışık cereyana maruz kalmış bir mum gibi söndü gitti"²¹. Ayağa kalkması için 1930'lu yıllar beklenecekti²².

Cumhuriyetin İlanı Sonrasında Türkiye'de Yelken Sporuna

Cumhuriyetin ilanından sonra İstanbul'da ağırlıklı olarak bireysel aktivite kapsamında değerlendirilebilecek olan yelken faaliyetleri yapıldı. Bu noktada hem yelken sporunun İstanbullulara tekrar hatırlatılması hem de ilerleyen yıllarda bu spor dalında öncülük edecek derneği kuracak kişileri ne çıkaran Türkiye İdman Cemiyetleri tarafından Moda koyunda düzenlenen yarişa ayrı bir alan açmak gerekir. Bu yarişta başarılı olan Harun (Ülman), Behzat (Baydar), Şeref Refik (Birgen) yelken sporunun kurumsallaşması anlamında iğir açacak olan İstanbul Yelken Kulübünün kuruluşuna önayak olmuřlardır²³.

¹⁸ Cahit ren-Alican Turalı, *Açık Denizlerde 50 Yıl: Türkiye Açık Deniz Yariş Kulübü*, İstanbul, 2024, s. 55.

¹⁹ Buluç, *1930-2010 İzmir Yelken Sporunda 80 Yıl*, s. 30-31.

²⁰ *Milliyet*, 12 Ağustos 1932, s. 4.

²¹ "Deniz Sporlarından: Yelkencilik", *Liman*, s. 11.

²² Atabeyoğlu, *Türk Yelken Sporuna Tarihi*, s. 7.

²³ ren-Turalı, *a.g.e.*, s. 67. Belirtilen dört sporcunun başarısı Türk yelkenciliği adına önemlidir. Fakat bu bireysel başarıdır ve 1952 yılına kadar Türkiye'de herhangi bir yelken kulübünün adından bahsedilemez. Nitekim İdman Cemiyetleri İttifakının hazırlamış olduğu kulüpler listesinde hiçbir yelken kulübünün ismi yer almamıştır. T.C

Bu üç Türk genç ve onların arasına katılan Avusturya'daki başarısına yukarıda atıfta bulunulan Demir Turgut, 1936 tarihli Berlin Olimpiyatlarında Türkiye'yi temsil etmişlerdir. Olimpiyat yarışlarında 13 ülkeden yelkencilerle girişilen mücadelede Türk milli yelken takımı yedi yarış sonunda 7. sıraya girmeyi başarmıştır²⁴. Berlin Olimpiyatları sonrasında voleybol, yüzme boks, kürek, binicilik, atıcılık, basketbol, kayak ve yelken sporlarını denetleyen Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın adı Türk Spor Kurumu olarak değiştirilmiştir.²⁵ Harun (Ülman), Behzat (Baydar), Şeref Refik (Birgen) ve Demir Turgut 1937'de Türkiye düzenlenen Balkan Yelken Şampiyonası'na katılmışlardır. Bu yarışmaya sadece Romanya'nın katılması nedeniyle yarışma oldukça sönük geçmiştir²⁶.

İngiltere Kralı VIII. Edward'ın 4-7 Eylül 1936 tarihlerindeki Türkiye ziyareti Türk yelkenciliğinin gelişimine katkıda bulunmuştur²⁷. Cumhurbaşkanı Atatürk'ün refakatinde yapılan İstanbul gezi programına Moda koyunda düzenlenen yelken yarışları da eklenmiş, Kral ve Atatürk yarışları birlikte izlemişlerdi²⁸. Yarış sonrasında Moda Deniz Kulübü'nü ziyaret eden kral, kulübün de başkanı olan İktisat Vekili Celal Bayar'la konuşmuş ve bir fotoğrafını kulübe hediye etmiştir²⁹.

İstanbul Yelken Kulübü: Kuruluş ve Amaç

1930'lu yıllardan itibaren su sporları devletin spor teşkilatı içinde yer aldı ve bir alt dal olan yelkencilik Atatürk'ün de verdiği destekle öne çıktı. Bu noktada Atatürk'ün 17 Mayıs 1937 günü Fenerbahçe Burnu'na yaptığı gezi sırasındaki "Burayı gençliğin deniz sporları merkezi

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 490.1.0.0, 3.10.4, ek 1: 8.4.1935

²⁴ Cem Atabeyoğlu "Ay Yıldızlı Yelkenler Fora", *Cumhuriyet*, 5 Ağustos 1968

²⁵ Güner Ekenci, M. Zahit Serarşlan; "Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı ve Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: II, Sayı: 3 (Temmuz 1997), s. 75.

²⁶ Atabeyoğlu, *Türk Yelken Sporü Tarihi*, s.13

²⁷ Bu ziyaretle ilgili gazete yazılarına örnek olarak bkz. "Büyük Misafirimize Dün Kavuştuk", *Cumhuriyet*, 5.9.1936; "Haşmetli Misafirimiz Dün Gece İstanbul'dan Ayrıldılar", *Ulus*, 7.9.1936; "Kral, Atatürk'ü Ziyaret Etiler", *Akşam*, 5.9.1936.

²⁸ <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ingiltere-krali-viii-edward/> (Erişim Tarihi:13.5.2024).

²⁹ "Haşmetli Misafirimiz Dün Gece İstanbul'dan Ayrıldılar", *Ulus*, 7.9.1936.

yapınız.”³⁰ emri üzerinde durulmalıdır. Atatürk’ün yanında Başbakan İsmet İnönü ve İktisat Vekili Celal Bayar’ın adını da anmak gerekir. Celal Bayar Moda Deniz Kulübünün başkanlığını yaptığı gibi İsmet İnönü’ye de aynı kulübün onursal başkanlığı verilmiştir³¹. Devlet erkanının desteğine ve bireysel başarılarına rağmen, tıpkı Birinci Dünya Savaşı yıllarında olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı’nın zorlu şartları yelken sporunu olumsuz yönde etkilemiştir.

Savaşın bitişiyile birlikte Türk yelken sporunun öncüleri olan Behzat Baydar, Burhan Kunt, Harun Ülman ve Şeref Birgen 2 Şubat 1952’de İstanbul Yelken Kulübü’nü kurmuştur. Kurucular dört kişiydi ancak kurucu sayısı 5 Şubat 1952’de yirmi altı kişiye çıktı ve yaptıkları toplantı sonrasında kulübün tüzüğünü hazırladılar. Kulüp tüzüğü Burhan Kunt tarafından 5 Şubat 1952 tarihinde İstanbul vilayetinin onayına sunulmuştur. O dönem İstanbul valisi olan Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay bu kulübün kuruluşuna onay verdiği gibi kulübün binası için Fenerbahçe Burnunun Kalamış Koyuna bakan kıyısını kulübe tahsis etti³². Bu bina İstanbul Fenerbahçe Burnu’ndaki günümüz yerleşkesi içindeki bir bölümü kaplamaktaydı. 1952 Ekiminde bu ilk yapı salon; yönetim kurulu odası, malzeme odası, çay ocağı ve büfeden ibaretti. 15 metre boyunda bir ahşap iskele de vardı. 1986 yılında altyapı tesisleri de ilave edilerek alan genişletildi³³. İstanbul Yelken Kulübü, kuruluşundan yalnızca birkaç ay sonra *Resmî Gazete*’de yayınlanan kararname ile yararlı dernekler kapsamına girdi³⁴.

Kulüp kurucuları kulübün amacını:

³⁰ Buluç, 1930-2010 İzmir Yelken Sporunda 80 Yıl, s. 33.

³¹ BCA, 30.10.0.0, 45.290.44, Ek 1: 6.7.1935

³² Atabeyoğlu, *Türk Yelken Spor Tarihi*, s. 17

³³ İstanbul Yelken Kulübü Arşivi (İYK), Yelken kulübünün ilk binasının bir kısmı günümüzde Burhan Kunt Salonu adıyla kullanılmaktadır. <https://www.turksail.com/genel-haberler/18149-ata-n-n-goesterdigi-verde-kurulan-istanbul-yelken-kuluebue-70-yas-nda> (Erişim Tarihi: 7.5.2024)

³⁴ 6.11.1952 tarihli ilgili karar şöyledir: “İstanbul Yelken Kulübü’nün genel menfaatlere yarar derneklerden sayılması, İçişleri Bakanlığının 81-175/742 sayılı ve 4/11/1952 tarihli yazısı ve Danıştay Genel Kurulunun 52/174, 187 sayılı ve 15/9/1952 tarihli kararı üzerine, 3512 sayılı kanunun 37’nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 6/11/1952 tarihinde kararlaştırılmıştır.” *Resmî Gazete*, sayı: 8293 (26 Aralık 1952), s. 519.

“Şehrimizin bu spor için bahşetmiş olduğu tabii ve elverişli vaziyetinden faydalanmak ve deniz sporu seven arkadaşlar arasında bir topluluk yaratmak gayesiyle birçok ecnebi memleketlerinde olduğu gibi şehrimizde de ‘İstanbul Yelken Kulübü’ namı altından bir teşekkül vücuda getirmek emelindeyiz³⁵ “

şeklinde açıklamışlardır. Kısa sürede gerçekleşen teşkilatlanmanın ardından kulüp sporcuları, kulüpleri adına yarışlara katılmaya başladılar. Bu konuda Erzin Demir öncülük etmiştir. 1954’te Berlin Wannsee Gölü’nde gerçekleştirilen Avrupa Olimpik Yole Şampiyonasına katılan Erzin Demir, 1955 yılında ise Avusturya’da Traunsee-Gmunden’de gerçekleştirilen Avrupa Olimpik Yole Şampiyonası’nda ay yıldızlı forsu dalgalandıracaktı³⁶. Kulübün en kalıcı faaliyeti ise 1956 yılında Piri Reis Kupası yarışlarını başlatması oldu ki bu yarış İstanbul’da geleneksel bir hal alacaktı³⁷.

İstanbul Yelken Kulübü kurulduğu günden itibaren bireysel yelken faaliyetlerinin de artmasını sağladı. Kuruluştan çok kısa bir süre sonra 29 Temmuz 1952’de Moda’da tarihe geçecek derecede önemli bir gün yaşandı. ABD’den aldığı 25 metre boyundaki ve direk uzunluğu 42 metre olan *Rüyam* adlı yat ile Haşim Mardin, Atlantik okyanusunu geçen ilk Türk yelkencisi olmuştu. Kendisi için cumhurbaşkanlığı bünyesinde bir karşılama töreni hazırlandı. Karşılamanın arasında Celal Bayar ve Adnan Menderes de vardı. Törende Haşim Mardin’e dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar, bir kupa bile hediye etmişti³⁸.

Sonuç

İstanbul Yelken Kulübü günümüzde Türkiye’nin önde gelen önemli yelken kulüplerinden biri olarak çalışmalarına devam etmektedir. Kulüp; genç yetenekleri keşfetmek, yelken sporunu teşvik etmek ve denizcilik

³⁵ İstanbul Yelken Kulübü Arşivi (İYK), 1 Aralık 1951 tarihli belge.

³⁶ Buluç, *1930-2010 İzmir Yelken Sporunda 80 Yıl*, s. 35; Atabeyoğlu, *Türk Yelken Sporü Tarihi*, s. 19.

³⁷ Buluç, *1930-2010 İzmir Yelken Sporunda 80 Yıl*, s. 35. 1953-1957 yılları arasında İstanbul Yelken Kulübü sporcularının katıldığı İstanbul ve ülke geneli yelken yarışlarıyla ilgili olarak bkz. Ek: 1

³⁸ “Rüyamla Yolculuğun Sonu-Palermo’dan İstanbul’a”, *Vatan İlavesi*, 3 Ağustos 1952, s. 1.

kültürünü yaşatmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapmakta ve eğitimler vermektedir.

Osmanlıdan Cumhuriyet'e kadar uzanan bir geçmişi olan yelken sporu, Türkiye'nin denizcilik mirasının önemli bir parçasıdır. İstanbul Yelken Kulübü gibi yelken kuruluşları, bu mirasın yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük öneme sahiptir. Bugün, İstanbul Yelken Kulübü sadece bir spor kulübü değil, aynı zamanda Türkiye'nin denizcilik ve su sporları geleneğinin önemli bir temsilcisi olarak da önemli bir rol üstlenmektedir. Kulüp, yelken sporunun daha fazla yaygınlaşmasına katkı sağlarken aynı zamanda denizciliğin zevkini gelecek kuşaklara aktarmak için de çaba harcamaktadır.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

30.10.0.0, 45.290.44

490.1.0.0,3.10.4

İstanbul Yelken Kulübü Arşivi (İYK)

1 Aralık 1951 tarihli belge

Sürelî Yayınlar

Akşam

Boat Builder Türkiye Dergisi

Cumhuriyet

Gemi ve Deniz Teknolojisi Dergisi

Karadeniz Araştırmaları Dergisi

Liman

Milliyet

Resmî Gazete

Ulus

Vatan İlavesi

Kitap ve Makaleler

Atabeyoğlu, Cem, *Türk Yelken Sporunun Tarihi*, Türk Spor Vakfı Yayınları, Başkent Yayınevi, Ankara, 1986

Buluç, Macit, *1930-2010 İzmir Yelken Sporunda 80 Yıl*, Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir, 2011

Çapar, Onur- Düzcü, Levent, "Buharlı Gemi Çağında Osmanlı Gemi İsimleri Üzerinden Gelenekten Moderniteye Geçışı Okumak", *Karadeniz Araştırmaları*, sayı:76 (2022)

Ekenci, Güner- Serarşlan, M. Zahit, "Gelişim Aşamaları Bakımından Türk Spor Teşkilatı ve Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt: II, sayı:3, Temmuz 1997

Goloğlu, Mahmut, *Atatürk ve Anadolu Kulübü*, Ajans Türk Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1982

Gülsöken, Saner, *Bodrum'un Gayıkları*, Bodrum Deniz Müzesi, Muğla, 2020
Karataş, İbrahim, *Yelkenli Teknelerde Tasarım Prosedürü*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1992

Göksel, Mehmet Aziz, "Mega Yatların Tarihi", *Boat Builder Türkiye Dergisi*, sayı:33 (Ağustos 2012)

Peverelly, A. Charles, *The Book of American Pastimes, Containing A History Of The Principal. Base Ball, Cricket, Rowing And Yatching Clubs Of The United States*, New York, 1866

Taş, Mehmet, "Osmanlı Devleti'nde Yelkenciler Taifesi", *Social Sciences Studies Journal*, sayı:18 (Mayıs 2018)

Taş, Mehmet, *Osmanlı Devleti'nde Yelkenli Gemilerin Kullanım Sahaları*, *Social Sciences Studies Journal*, sayı: 17 (Nisan 2018)

Turan, Bülent İbrahim, "Farlı Yat Tiplerinin Ön Tasarım Aşamasında Makine Dairesi Parametrelerinin Belirlenmesi", *Gemi ve Deniz Teknolojisi Dergisi*, sayı: 220 (Aralık 2021)

Üren Cahit - Alican Turalı, *Açık Denizlerde 50 Yıl*, Türkiye Açık Deniz Yarış Kulübü, İstanbul, 2024

Yapar, Ahmet- Onur, Yalçın- Akıncı, Yasin, Rüzgar Sörfü ve Yelken Sporcularının Algıladıkları Antrenör Davranışlarının İncelenmesi, *Araştırma Makalesi, Uluslararası Türk Spor ve Egzersiz Psikolojisi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı. 2, 2022

İnternet Kaynakları

[İstanbul'da su sporları tarihi \(istdergi.com\)](https://www.istanbul.gov.tr/istanbul-da-su-sporlari-tarihi-istdergi-com) (Erişim Tarihi: 11.5.2024)

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ingiltere-krali-viii-edward/> (Erişim Tarihi:13.5.2024)

<https://www.turksail.com/genel-haberler/18149-ata-n-n-goesterdigi-erde-kurulan-istanbul-yelken-kuluebue-70-yas-nda> (Erişim Tarihi: 7.5.2024)

Ek 1: Türkiye Yelken Federasyonu Kuruluncaya Kadar İstanbul Yelken Kulübü Sporcularının Katıldığı Yarışlar

YILLAR	TÜRKİYE YARIŞLARI		İSTANBUL İL YARIŞLARI	
	Dragon Sınıfı	Pirat Sınıfı	Dragon Sınıfı	Pirat Sınıfı
1953	Behzat Baydar Hüsamettin Yonkes Nusret Söyke	Cafer Seyfioğlu Nami Gönenç Oktay Ereş Mario Morigi	Behzat Baydar Hüsamettin Yonkes Özcan Özyemişçi Demir Turgut Elli Turgut Yüksel İslam	Cafer Seyfioğlu Tuncer Karakurt
1954	İ.Y.K Ekibi	İ.Y.K Ekibi	İ.Y.K Ekibi	Umur Kaya Tuncer Karakurt
1955	Behzat Baydar Cafer Seyfioğlu Taci Erce Nusret Söyke Sadun Binzet Aydoğan Büyükgüneş	Taylan Sağnak Oktay Tanca Oktay Ereş Mario Morigi	Nusret Söyke Sadun Binzet Aydoğan Büyükgüneş Behzat Baydar Taci Erce Polat Serdengeçti	-
1956	Oktay Ereş Maro Morigi Cahit Nasman Tuncer Akoral Deniz Durmay	Taylan Sağnak Oktay Tanca Özcan Özyemişçi Vasil Harakopos	Oktay Ereş Mario Morigi Cahit Nasman	Taylan Sağnak Oktay Tanca Özcan Özyemişçi Vasil Harokopos Deniz Durmaya Ertuğrul Aray
1957	Oktay Ereş	Özcan Özyemişçi	Oktay Ereş Mario Morigi	Taylan Sağnak

	Mario Morigi Cahit Nasman	Oktay Tanca Bozkurt Suveren Celal Ülken	Cahit Nasman Nüshet Soyke Tuncer Akoral Aydoğan Büyükgüneş	Oktay Tanca Özcan Özyemişçi Yüksel İslam
--	------------------------------	--	--	---

Kaynak: *Türk Amatör Sporunun Hizmetinde 20 Yıl: İstanbul Yelken Kulübü (1952-1972)*, İstanbul Yelken Kulübü Yayınları, İstanbul, 1972, s. 21-22.